

KATHLEEN BECKMAN

Ako oslobodiť a uzdraviť rodiny

Účinné stratégie
duchovného boja

Ako oslobodiť a uzdraviť rodiny

Účinné stratégie
duchovného boja

Náš Pán svojim učeníkom vysvetľoval, aké dôležité je pripraviť sa na boj: „Keď sa kráľ chystá do boja s iným kráľom, či si najprv nesadne a neporozmýšľa, či sa môže s desiatimi tisícami postaviť proti tomu, ktorý ide proti nemu s dvadsiatimi tisícami?“ (Lk 14, 31). Zdôraznil aj potrebu dobrého plánovania, keď sa pýtal: „Ak niekto z vás chce stavať vežu, či si najprv nesadne a neprepočíta náklad, či má na jej dokončenie?“ (Lk 14, 28). Žiadne iné stvorené dobro neodoláva silnejším útokom ako samotná rodina, a predsa naďalej stojí pevne ako mocný maják či veža a svedčí o Božej láske vo svete. Vo svete, ktorý hladuje po tejto láske. Kathleen Beckmanová vo svojej knihe spojila mnohé zdroje, pravdy, modlitby i múdrosti potrebné na uzdravenie, posilnenie, ochranu a inšpiráciu našich rodín k nádhernej svätosti v Božej milosti. Nech ju žehná Pán, aj všetkých, ktorí toto dielo čítajú.

Mons. Thomas J. Paprocki, J.C.D.

Biskup zo Springfieldu v Illinois

.....

Pevne verím, že v čase, keď je katolícka vízia manželstva a rodiny napádaná viac než kedykoľvek predtým, poslúži kniha Kathleen Beckmanovej *Ako oslobodiť a uzdraviť rodiny* ako oporný bod veriacim a ich blízkym. Táto kniha môže posilniť, povzbudiť a vyzbrojiť rodiny, aby sa dokázali ubrániť zlu a usilovať o svätosť pod záštitou Svätej rodiny a anjelov.

Mons. Thomas James Olmsted, J.C.D., D.D.

Biskup z Phoenixu v Arizone

.....

S veľkou radosťou odporúčam najnovšiu knihu Kathleen Beckmanovej *Ako oslobodiť a uzdraviť rodiny*. Je veľmi aktuálna a pomôže ochrániť rodiny v tomto náročnom, ale Božom čase, v ktorom nás Pán všetkých spojil.

Mons. Kevin W. Vann, J.C.D., D.D.

Biskup z Orange v Kalifornii

Rodina ako taká a príslušný rodinný život sú od nepamäti považované za základný sociálny stavebný kameň každej spoločnosti. Čo sa však stane, keď je táto primárna štruktúra podkopaná, odoláva duchovným útokom a už nestojí na pevnej zemi? Poučné dielo Kathleen Beckmanovej *Ako oslobodiť a uzdraviť rodiny* ponúka až pozoruhodne praktický návod na ochranu, posilnenie a posväcovanie rodinného života na základnej úrovni. Ide skutočne o veľmi aktuálnu publikáciu.

Mons. Jeffrey Grob, J.C.D.

Súdny vikár chicagskej arcidiecézy

Autor, *A Major Revision of the Discipline on Exorcism*

.....

Kniha *Ako oslobodiť a uzdraviť rodiny* je skvelým príkladom toho, ako dosiahnuť duševné zdravie v rodinách a zároveň zviazať s Kristom nad hriechom a zlom.

Otec Gary Thomas, M.Div.

Poverený exorcista diecézy San José v Kalifornii

.....

Démonická aktivita je na vzostupe a tvoja rodina je jej primárnym cieľom. Teraz je ten správny čas naučiť sa taktike duchovného boja a ochrániť svoju rodinu. Ak sa budeš riadiť radami príručky *Ako oslobodiť a uzdraviť rodiny*, zaiste vo svojich zápasoch zvíťazíš. O tom nepochybujem. Kathleen Beckmanová jedinečným spôsobom preukázala veľkú službu Cirkvi a povzbudzuje každého jedného z nás k uzdraveniu a oslobodeniu svojej rodiny od útokov démonov.

Dan Burke

Autor, *Duchovný boj a rozlišovanie duchov* (Zachej.sk, 2021)

Zakladateľ The Avila Institute

Najdlhšie žijúca vizionárka fatimských zjavení, sestra Lucia Dos Santos raz poznamenala: „Posledný boj medzi dobrom a zlom sa bude viesť o manželstvo a rodinu.“ Bezpochyby sme dnes uprostred tohto boja. Zúri všade okolo nás. Práve preto nová kniha Kathleen Beckmanovej *Ako oslobodiť a uzdraviť rodiny* ani nemohla prísť v lepšom čase. Je plná múdrosti a môžem ju len vrelo odporúčať.

Otec Donald Calloway MIC

Autor, *Zasvätenie sa svätému Jozefovi* (Zachej.sk, 2021)

.....

Kniha *Ako oslobodiť a uzdraviť rodiny* by mala byť povinnou výbavou každej rodiny. Kathleen Beckmanová ukazuje, ako si môžeme obrániť vlastné rodiny pred mnohými, neraz nevinne vyzerajúcimi, diabolskými nástrahami, číhajúcimi na každom kroku. S múdrosťou a nežnosťou matky nám Kathleen znázorňuje, ako znovu nadobudnúť slobodu, po ktorej túži každé ľudské srdce a ktorú môže nájsť iba v Kristovi.

Dr. Carrie Gress

Autorka, *The Anti-Mary Exposed, Theology of Home*

.....

Nikoho už dnes neprekvapí, že „nepriateľ ľudskej prirodzenosti“ sa snaží zničiť rodinu a hlavným cieľom jeho stratégie je vyhubiť celé Božie stvorenie. Všetci by sme sa mali prebudiť a reagovať na neúnavného ambiciózneho nepriateľa a jeho plán s naším svetom. Ako sa môžu rodiny ubrániť? Kathleen Beckmanová zostavila nadčasového sprievodcu pre všetky rodiny. Túži po tom, aby sme sa naučili chrániť rodinu a rodinný život pred početnými nepriateľskými útokmi. Kúp si jeden výťaháčok a podaruj ho priateľom, ktorí už žijú v manželstve alebo sa naň pripravujú. Je to nevyhnutná výzbroj na ďalšiu cestu životom.

Dp. William M. Watson, S.J.

Autor, *Sacred Story: An Ignatian Examen for the Third Millennium*
Zakladateľ Sacred Story Institute

Diabol nikdy nespí a plánuje zničiť naše rodiny, lenže proti Ježišovi je bezmocný. Kniha *Ako oslobodiť a uzdraviť rodiny* nám predostiera najrozličnejšie spôsoby, ako môžeme čerpať z Božieho víťazstva, a šíriť tak nie strach, ale povzbudenie a inšpirovať druhých, aby sa čím skôr pustili do práce. Nech žiadna rodina neostane bez duchovnej ochrany a bez tejto knihy.

Patti Maguire Armstrong

Autorka, *Holy Hacks: Everyday Ways to Live Your Faith
and Get to Heaven*

Prispievateľka, *National Catholic Register* a *Our Sunday Visitor*

.....

Kniha *Ako oslobodiť a uzdraviť rodiny* je ovocím mnohých rokov práce Kathleen Beckmanovej, kedy, slúžiac v Cirkvi, bránila nielen vlastnú, ale aj širšiu duchovnú rodinu. V tejto knihe sa delí o stratégie, na ktoré sa často zabúda alebo sa jednoducho nepovažujú za pravé zbrane či ochranu pred nepriateľom našej spásy, diablom. Každý, kto si túto knihu prečíta, môže veľa získať a napredovať ako víťazný modlitebný bojovník za rodinu.

Otec Miguel Maria Soeherman, M.F.V.A.

Autor, *A Child Lives His Present Moment*

KATHLEEN BECKMAN

Ako oslobodiť a uzdraviť rodiny

Účinné stratégie
duchovného boja

© Sophia Institute Press, 2020
Box 5284, Manchester
NH 031 08, USA
www. SophiaInstitute.com
Copyright © 2020 by Kathleen Beckman

z amerického originálu: *A FAMILY GUIDE TO SPIRITUAL WARFARE:
STRATEGIES FOR DELIVERANCE AND HEALING*

Vydal: © Zachej.sk, 2022

Preklad: © Miroslav Olas

Grafika: © Bookwork

Jazyková korektúra: Michaela Gočalová

Nihil obstat: prof. ThDr. Cyril Hišem, PhD.

Imprimatur: Mons. Bernard Bober, arcibiskup metropolita,
ABÚ Košice – prot. č. 1051/22, 13. 9. 2022

Citácie sú uvedené podľa:

Biblia – Starý a Nový zákon, katolícky preklad, SSV, 2016

Katechizmus Katolíckej cirkvi, SSV, 2017

ISBN: 978-80-8211-558-4

Všetky práva vyhradené. Žiadna časť tejto publikácie sa nesmie reprodukovať v akejkoľvek podobe alebo akýmkoľvek spôsobom (elektronicky, mechanicky, fotokópiami alebo iným spôsobom) bez súhlasu vlastníka autorských práv.

VENOVANIE
z lásky k Svätej rodine a mojej rodine

POĎAKOVANIE

Nasledujúcim kňazom, ktorí svojou odbornosťou nesmierne prispeli k tejto práci. Som vám veľmi zaviazaná, lebo po celé roky ste boli mojimi učiteľmi a prijali ste ma za žiačku. Vaša kňazská služba a vaše priateľstvo sú veľkými darmi pre mňa i pre Cirkev.

Viacerým modlitebným bojovníkom na tomto zozname a mnohým ďalším – ďakujem vám za vašu štedrú duchovnú podporu. Podporovali ste nielen moju prácu, ale aj mňa. Ďakujem *Censor Librorum*, otcovi Josephovi Son Nguyenovi, a editorke *Sophia Press* Molly Wiermanovej za vylepšovanie mojej knihy po odbornej stránke. Generálnemu vikárovi Mons. Stephenovi S. Doktorczykovi – ďakujem, že ste mi nedovolili vzdať sa.

Biskup Kevin W. Vann, J.C.D., D.D.

Mons. Stephen S. Doktorczyk, J.C.D.

Thomas Nelson, O. Praem.

Gary Thomas, M.Div.

Dennis McManus, Ph.D.

Mons. John Esseff

Jeffrey Grob, J.C.D.

Joseph Son Nguyen, S.T.D.

Charles Cortinovis, J.D., S.T.L.

Charlie McKinney a Sophia Press

Mons. Stephen Rossetti, D.Min., Ph.D.

Luke Clark, O.P.

Dolores Marie, P.C.P.A.

Cynthia Hunt, M.D.

Dan Burke a Apostoli Viae

Gina Witt

Kolektív Oranžskej diecézy

Ambrose Criste, O. Praem.

Dokončené na slávnosť Najsvätejšieho Srdca Ježišovho,
19. júna 2020

PREDSLOV

Ako kňaz žijúci v Casa Santa Maria v Ríme som mal veľa príležitostí pochutnať si na tamojších jedlách s ostatnými ubytovanými študentmi – kňazmi a seminaristami z *Pápežskej severoamerickej vysokej školy*, ktorí tam občas obedovali. Bežne sme diskutovali o najrozličnejších oblastiach teológie, filozofie či kánonického práva. Doktorandi ostatným študentom opisovali, ako napredujú so svojimi dizertačnými prácami a všetci sme si takto posúvali informácie a navzájom sa povzbudzovali, aby sme vo svojich štúdiách dokázali napredovať.

Neskôr na jeseň toho istého roku sa tam nastahoval aj istý otec Gary Thomas, kňaz z kalifornskej diecézy San José. Bol druhým americkým kňazom, ktorého prijali do novootvoreného programu exorcizmu na *Pápežskej univerzite Atheneum Regina Apostolorum*. Mandát od svojho biskupa bral veľmi vážne a okrem zodpovedného štúdia na škole sa v popoludňajších hodinách viackrát do týždňa zúčastňoval aj na exorcizmoch v rozličných farnostiach Večného mesta. Počas obeda sa s kňazmi v našom dome podelil o zážitky z exorcizmov. Zreferoval, čo videl a čo sa naučil. Vďaka jeho rozprávaniu som si lepšie uvedomil realitu zla a aké je dôležité, aby sme ho brali vážne. Samozrejme, nejde o to, aby sme videli diabla za každým rohom (čo je extrém), ale aby sme si naplno uvedomili, že zlo existuje a Cirkev má pre tých, ktorí o to prejavia záujem, k dispozícii účinné zbrane.

Dovtedy som nijako nevyhľadával službu uzdravenia a oslobodenia, no teraz som súhlasil, že sa do nej zapojím. Spoznal som jej dôležitosť i nevyhnutnosť a uvedomoval som si, že duchov-

nú pomoc dostanú najmä tí, ktorí o ňu požiadajú. Aj keď som za posledných pätnásť rokov prečítal rôzne knihy o exorcizme, uzdravení a oslobodení, spomínam si, že sa zameriavali hlavne na to, ako jednať s ľuďmi, ktorí už zažívajú nejakú formu úzkosti či dokonca posadnutosť. Autori týchto kníh boli nápomocní mnohým laikom aj kňazom zapojeným do služby uzdravenia a oslobodenia, aby neskôr oni sami mohli pomôcť ďalším ľuďom vyslobodiť sa zo zajatia, ktoré si často nespôsobili vlastným pričinením. Kniha, ktorú práve držíte pred sebou, dopĺňa mnohé doteraz vydané hodnotné knihy a zameriava sa práve na uzdravenie a oslobodenie v rodine, teda v domácej cirkvi.

Postupom času, ako si široká verejnosť čoraz viac uvedomovala realitu duchovného boja a ochotne ju prijímala, žiadosti o pomoc pribúdali. Niektoré diecézy sa rozhodli vypracovať dostupné usmernenia alebo protokoly týkajúce sa žiadostí o uzdravenie, oslobodenie a exorcizmus. Neraz i nekatolíci, dopočujúc sa o autorite Katolíckej cirkvi a jej kňazov, zaoberajúcich sa autentickým duchovným uzdravením, zatúžia využiť to, čo Cirkev ponúka. Tieto protokoly sú navrhnuté tak, aby umožnili duchovenstvu a laikom pomáhať tým, ktorí zápasia na rôznych úrovniach duchovného boja. Ich hlavným cieľom nie je ani tak prevencia, ako skôr odpoveď na situáciu, ktorá zrazu nastala. Kathleen Beckmanová slúžila vo svojej diecéze ako poradkyňa pri príprave protokolu a otec Gary Thomas odprezentoval návrhy pred presbyterátom. V ten istý deň diecézny biskup protokol odobril.

Vo svojej najnovšej knihe *Ako oslobodiť a uzdraviť rodiny* pracuje Kathleen Beckmanová s komplexným prístupom. Prevencia je lacnejšia ako liečba a rodiny, ktoré si od autorky nechajú poradiť, sa môžu potenciálne vyhnúť tomu, že nevedomky stúpia na náššlapnú mínu. Autorka si uvedomuje nevyhnutnosť zdravých a svätých rodín v našej Cirkvi a vo svete a vyzýva rodičov (pri-

márnych vychovávateľov svojich detí), aby sa vrátili k základom. Neznamená to, že sa majú len vyhýbať niektorým praktikám, ale je potrebné, aby podľa svojho povolania viedli slušný kresťanský život. Tak veľa sa začína už v rodine! Čítanie Svätého písma, modlitby, pobožnosť k svätým či žehnanie detí, keď zaspávajú. Hoci to pre niektorých nie je možno nič prevratné, rozhodne nemôžeme povedať, že by to bolo samozrejmosťou každej domácnosti. Značná časť knihy je venovaná pomoci ľuďom v duchovnom boji a autorka ponúka aj prípadové štúdie napomáhajúce čitateľovi hlbšie si uvedomiť skutočnosť, že v duchovnom boji sa zmieta nemalá časť ľudstva. Možno sa mu tak podarí vyhnúť pasciam, do ktorých už padli jeho predkovia.

Ľudia často mávajú sklony k naivite, pokiaľ ide o boje vo vlastných životoch alebo v životoch blízkych. Kým si konečne uvedomia, že Cirkev by im mohla ponúknuť odpoveď, neraz už vyskúšajú iné metódy – čítanie z dlane, veštenie či falošných mystikov, vydávajúcich sa za stúpcov Cirkvi. Som presvedčený o tom, že byť správne vyškolený vo viere je dnes dôležitejšie než kedykoľvek predtým. Desať kapitol tejto knihy sa o to práve pokúša.

Keď mi nejaký rodič povie, že by pre svoje deti urobil čokoľvek, nabádam ho, aby sa v prvom rade postaral o ich duševné blaho. Svet nie je vždy naklonený tomu, čomu my, katolíci, veríme a rodičia tak musia byť chtiac-nechtiac nositeľmi zlých správ pre deti. Tie si neraz ani neuvedomujú, že to, čo sledujú v počítačoch, môže celkom stačiť na pootvorenie dverí zlu.

Aj keď je táto kniha plná nádeje, nemá byť len „večerným čítaním“. Jej obsah je ovocím autorkinho formálneho i neformálneho štúdia a rozsiahlych skúseností z oblastí uzdravenia a oslobodenia. Dobrovoľníci, ktorí sa spájajú do tímov, boli často očitými svedkami účinkov zla, nezriedka na nič netušiace rodiny

a ľudí dobrej vôle. Prajem každému čitateľovi, aby si z tejto knihy zobral ponaučenie a dokázal ho uplatniť pre dobro duší. Modlím sa, aby kniha inšpirovala rodiny ohlasovať Kristovo víťazstvo nad hriechom a zlom, aby tak pevne stáli v dobrých časoch aj v časoch nevyhnutného boja.

Na pamiatku svätej Márie Goretti, 6. júla 2020

Mons. Stephen S. Doktorczyk, J.C.D.

Generálny vikár a moderátor kurie

Oranžská diecéza v Kalifornii

PREDHOVOR

Pochválený buď Ježiš Kristus!

Pápež Pavol VI. povedal: „Súčasný človek počúva radšej svedkov ako učiteľov; ak počúva učiteľov, robí tak preto, že sú svedkami.“¹ Táto kniha je svedectvom a ja ho chcem ponúknuť na povzbudenie rodinám, ktoré prežívajú duchovný boj so svetom, telom a diablom. Dúfam, že aspoň takto pomôžem evanjelizovať rodiny a odhalím im najrozličnejšie diabolské prestrojenia. Poukazujem na to, ako sa Katolícka cirkev stará o ľudí, ktorí potrebujú uzdravenie, oslobodenie a exorcizmus. Snažím sa nasmerovať rodiny k tomu, aby sa vyhli problémom, a to práve vďaka osvedčeným prostriedkom ochrany v podobe cirkevného arzenálu duchovných zbraní.

Posledných dvanásť rokov slúžim vo svojej diecéze v exorcistickom tíme a ako organizátorka služby uzdravenia a oslobodenia. Mám na starosti telefonické spojenia s duchovnými, sprostredkúvam protokol o exorcizme, sprevádzam žiadateľov a koordinujem logistiku pre kňazov a tím. Často na žiadosť kňazov vediem dialóg so sužovanou osobou, ktorá hľadá oslobodenie od zla. Zúčastňujem sa na veľkých i malých exorcizmoch ako sprostredkovateľka, neraz i aktívna, svedkyňa a rozlišovateľka. Toto je služba uzdravujúceho milosrdenstva, na ktorej má Cirkev spoluúčasť.

.....

¹ Pápež Pavol VI., *Prihovor k členom Consilium de laicis*, 2. októbra 1974, citované v diele pápeža Pavla VI. Apoštolská exhortácia Evangelii nuntiandi, (8. decembra 1975), č. 41.

Muži a ženy, ktorí vyhľadajú exorcizmus, často spomínajú na tragické zážitky citového alebo fyzického zneužívania vo svojich širších rodinách. Nie je nič nezvyčajné, keď žiadatelia hľadali uzdravenie z ľudského alebo démonického sužovania tak, že sa obrátili na veštcov alebo mágov a ich okultné praktiky. Rovnako sa v katolíckych domácnostiach bežne praktizuje náboženský synkretizmus – kombinácia katolicizmu s praktikami, ako sú new age alebo santeria. Toto všetko je však v rozpore s katolíckou vierou a ľudia si často neuvedomujú hroziace nebezpečenstvo.

Do tejto služby ma pozvali kňazi pod vedením biskupa. Moju formáciu iniciovali dvaja priekopníci, Mons. John Esseff a Dr. Margaret Schlientzová, spoluzakladatelia *Inštitútu Leva XIII.*, ktorý sa zameriava na školenie duchovenstva a tímov pre službu oslobodenia a exorcizmu. Pozvali ma na fakultu, aby som kňazom študujúcim na inštitúte pomohla s prípadovými štúdiami. Som vďačná otcovi Garymu Thomasovi, exorcistovi diecézy San José v Kalifornii, za prípravu plnú skúseností, ktoré som získala predovšetkým pri jednotlivých prípadoch.

Počas malého i veľkého exorcizmu je možné zažiť neopísateľnú silu *hlavného exorcistu*, Ježiša Krista, ktorý pôsobí prostredníctvom pomazaných duchovných predstaviteľov a oslobodzuje od zlých duchov. Obrad alebo rituál je formálny a vážny. Je nástrojom utrpenia démonov a zároveň nástrojom Božieho milosrdenstva pre duše. Táto kniha však nie je o prípadoch posadnutosti diablom či o samotnom obrade, ale o budovaní *domácej cirkvi*.

Snažila som sa vyhnúť duplicité zdrojov, z ktorých mnohé už napísali moji priatelia a kolegovia exorcisti. Pokiaľ viem, len málo z nich sa zameriava na rodinnú dynamiku duchovného boja. Som presvedčená o tom, že katolícke rodiny by mali mať najlepšie vycvičených duchovných bojovníkov a ich domácnosti by mali ostať „zónami bez démonov“.

Páter Gabriele Amorth napísal o asistentoch exorcistov tieto slová:

„Exorcista môže mať počas obradu niekoľkých pomocníkov. Len ťažko by som sa bez nich pri svojej službe zaobišiel. (...) Prítomnosť kvalifikovaných ľudí, čiže ľudí s hlbokou vierou, pripravených čeliť všetkému, čo sa môže stať počas exorcizmu, je dôležitá z dvoch dôvodov. V prvom rade preto, lebo svojou modlitbou a prítomnosťou stelesňujú živú prítomnosť Cirkvi, ktorá miluje a prijíma svoje deti a oroduje za nich, najmä za tých, ktorí trpia najviac. Druhý dôvod je, že človek, ktorý sa podrobuje exorcizmu, môže vykazovať zvláštne prejavy, ako pokusy zvracať alebo robiť také náhle a prudké pohyby, že ublíži sebe alebo iným. Medzi úlohy pomocníkov patrí pomôcť človeku zvládnuť situáciu fyzicky. Pomocníci exorcistov sú vyberaní s rozvahou: musia žiť intenzívnym duchovným životom, mať pevné nervy, nesmú byť precitlivení, musia vedieť udržať tajomstvo o totožnosti posadnutej osoby a o okolnostiach, ktoré sa dozvedia počas obradu.“²

Najväčším svedectvom je premena týchto bratov a sestier v Kristovi a zmena ich utrápených tvárí na pokojné, oslobodené. Duchovný boj je v jadre evanjelia, nie na periférii Cirkvi: „A Boží Syn sa zjavil preto, aby zmaril diablove skutky“ (1 Jn 3, 8).

Pri písaní tejto knihy vzdávam vďaka Pánovi, ktorý mi dal tú česť slúžiť mojim bratom a sestrám v Kristovi v trinástich krajinách. Na medzinárodných misiách som sa stretla s najodvážnejšími, vierou naplnenými modlitebnými bojovníkmi, ktorí sa mi priznali, že pri ochrane svojich rodín potrebujú isté vedenie. Teraz z lásky k rodine rozdávam dar, ktorý som dostala v tejto službe.

.....

² Páter Amorth, *V boji proti diablovi* (Don Bosco, 2016).

Svätá Mária, víťazná Panna, oroduj za nás.

Kathleen Beckman

19. júna 2020

Slávnosť Najsvätejšieho Srdca Ježišovho

Stratégie:

nebojáca viera, bdelosť, rozlišovanie duchov

„Rodiny sú domácimi cirkvami, kde Ježiš rastie – rastie v láske manželov, rastie v živote detí. Preto nepriateľ tak často útočí na rodinu. Diabol nechce vidieť rodinu, snaží sa ju zničiť, aby v nej už nebola žiadna láska. (...) Nech Pán žehná a posilňuje rodiny v tejto ťažkej dobe, keď sa ich diabol snaží zničiť.“³

Do zvlneného svahu prašného kaňonu Silverado je vsunutý klenot katolíkov – premonštrátske opátstvo svätého Michala Archanjela, v ktorom žije päťdesiat kňazov a dvadsaťpäť seminaristov. V jedno jaré ráno po nedeľnej svätej omši som vyšla z preplneného kostola opátstva, pokojne som kráčala k parkovisku a vychutnávala si vôňu rozkvitnutej záhrady plnej ruží. Neďaleko kostola stála veľká socha svätého Michala Archanjela z bieleného kameňa. Podišla som k nej a všimla som si dvoch chlapcov, jedného asi päťročného a druhého sedemročného, ako postávajú pred impozantnou sochou. Mladší brat zvolal na staršieho: „Po-

3 Pápež František, *Príhovor k účastníkom 37. národného hnutia Obnovy v Duchu Svätom*, 1. júna 2014.

zri! Pozri! Veď on dupe po diablovej hlave! Isto ho rozmliaďdi! Zničí ho! Vidíš?“

Starší brat si čupol, aby preskúmal presné umiestnenie archanjelovej nohy na temene hlavy odporného démona. Potom nadšene vykrikol: „Jasné, svätý Michal ho udupal! Diabol už nemá šancu!“

Pomyslela som si: Skvelé! Títo malí chlapci priam žiarili radosťou z víťazstva archanjela nad diablom. A my by sme si z nich mali brať príklad.

Svätý Michal Archanjel nás urputne bráni pred zlom, lebo to je jeho poslaním. Kristus slávne víťazí v boji proti hriechu a zlu. Slovanami Mojžiša a Izraelitov: „Pán je bojovník“ (*Ex 15, 3*) a bráni svoj ľud. A ja som práve prijala najsilnejšiu duchovnú zbraň, Eucharistiu, o ktorej svätý Ján Bosco napísal: „Diabol sa najviac bojí dvoch vecí: vrúcneho svätého prijímania a častej návštevy Najsvätejšej sviatosti.“⁴ Dvaja mladí nadšenci svätého Michala mi pripomenuli mojich dvoch milovaných synov, ktorých Boh chránil počas stredoškolských a vysokoškolských rokov, keď odolávali mnohým pokušeniam sveta, tela a diabla. Zapojila som sa do duchovného boja, aby som obrátila svoje manželstvo a deti. Bolo to pre mňa bolestivé, no zároveň nevyhnutné a premieňajúce. Nech na nás doľahne akákoľvek skúška, vždy by sme mali mať na pamäti, že Boh dokáže konať úžasné veci, aby nám všetko slúžilo na dobré. Svätý Michal Archanjel je jedným z jeho mocných prísľubov pre nás.

V katolíckej tradícii sa jeho misia proti diablu zobrazuje takto:

.....

⁴ K.V. Turley, *Don Bosco: The Ghost, The Blessed Sacrament and The Devil*, Catholic Exchange, 2. februára 2015, <https://catholicexchange.com/don-bosco-ghost-blessed-sacrament-devil>.

„Na nebi sa strhol boj: Michal a jeho anjeli bojovali proti drakovi. Bojoval drak i jeho anjeli, ale neobstáli a už nebolo pre nich miesto v nebi. A veľký drak, ten starý had, ktorý sa volá diabol a satan, čo zvädzal celý svet, bol zvrhnutý; zvrhnutý bol na zem a s ním boli zvrhnutí jeho anjeli.“ (Zjv 12, 7 – 9)

Misia svätého Michala Archanjela potvrdzuje, že katolíci sú militantnou Cirkvou na zemi. Čo to znamená? Militantná Cirkev je: „Cirkev na zemi, ktorá stále zápasí s hriechom a pokušením, a preto vedie vojnu (po latinsky *militia*) so svetom, telom a diablom.“⁵ Či sa nám to páči alebo nie, prijali sme sviatosť krstu a birmovania, aby sme sa zapojili do duchovného boja. Proti komu bojujeme? Proti nepriateľom našej večnej spásy. Chcú nás okradnúť o vykúpenie, ktoré pre nás získal Kristus.

V Písme sa spomína zlo, ktoré vychádza z ľudského srdca: „Cudzoložstvá, chamtivosť, zlomyseľnosť, klamstvo, necudnosť, závišť, rúhanie, pýcha, hlúposť. Všetky tieto zlá vychádzajú znútra a poškrvňujú človeka“ (Mk 7, 22 – 23). Bojujeme aj proti nepriateľom zvonku: „Lebo nás nečaká zápas s krvou a telom, ale s kniežatstvami a mocnosťami, s vládcami tohto temného sveta, so zloduchmi v nebeských sférach“ (Ef 6, 12). Sme pomazaní skrze sviatosťné spoločenstvo s Kristom, máme ho napodobňovať a snažiť sa prekaziť diablove plány (pozri Rim 12, 21).

Jazyk duchovného boja stretá s rozporuplnými reakciami mimo Cirkvi (dokonca aj v nej) a často je nesprávne interpretovaný alebo prevrátený. Vnútorne a vonkajšie duchovné boje sú náročné. Nie je správne, keď ich ignorujeme, ale ani keď sme

.....

⁵ John Hardon, S.J., *Modern Catholic Dictionary*, s.v. Church Militant, Catholic Culture, sprístupnené 15. júna 2020, <https://www.catholicculture.org/culture/library/dictionary/index.cfm?id=32538>.

nimi priam až „posadnutí“. Jediné milosťou sa môžeme naučiť pokojne reagovať na výzvu duchovného boja. Pápež Ján Pavol II. nás vo svojej Posynodálnej apoštolskej exhortácii *Vita consecrata* učí: „Úsilie o svätosť si preto vyžaduje *podujat sa na duchovný boj*. Je to ťažká požiadavka, ktorej sa nie vždy venuje patričná pozornosť.“⁶ Pravdou je, že duchovný boj je jadrom evanjelia. Život ukrižovaného a vzkrieseného Krista je ikonou „dobrého boja viery“ (pozri *1 Tim 6, 12*). Celá Cirkev je aktívne zapojená do Kristovho poslania uzdravovania a oslobodzovania.

Diabol nechce vidieť rodinu

Tieto slová pápeža Františka v nás silno rezonujú, keďže sme so svojimi rodinami úzko spätí. Aj pápež Ján Pavol II. vyzdvihol rodinu a jej životnú dôležitosť: „Budúci osud ľudského rodu závisí od rodiny!“⁷ *Rodinný život musíme dávať na prvé miesto, chrániť ho a podporovať*. Svätá Terézia z Kalkaty potvrdzuje svoje učenie krásnymi slovami: „Ak chceš zmeniť svet, choď domov a miluj svoju rodinu.“ Matka Tereza nám pripomína, aby sme sa zamerali na dušu rodiny. Svoju Kalkatu nájdeme u nás doma, v službe dušiam, ktoré nám boli zverené.

V dnešných časoch je v domácich cirkvách hlboká potreba duchovného života. Matka Tereza si kládla otázky: „Naozaj poznáme chudobných vo svojom dome, vo svojej rodine? Možno nehladujú po kúsku chleba, možno naše deti, manžel, manželka

.....

⁶ Pápež Ján Pavol II., Posynodálna apoštolská exhortácia *Vita consecrata* (25. marca 1996), č. 38, s dôrazom na originál.

⁷ Pápež Ján Pavol II., Apoštolská exhortácia *Familiaris consortio* (22. novembra 1981), č. 86.

nie sú hladní, nahý či bez domova, ale sme si istí, že nik z nich sa necíti nechcený, bez lásky?“⁸ Zlí duchovia sa často radi zameriavajú práve na člena rodiny, ktorý sa cíti nemilovaný. A mnohí dobre vieme, že máme miesta, kde tápeme v určitej neistote. Základnou úlohou manželstva a rodiny je vyžarovať Božiu náklonnosť a potvrdzovať dôstojnosť ľudskej osoby. Svätý Ján Pavol II. nás okrem toho učil, že bez prejavov náklonnosti nie je možné rásť a napredovať: „Človek nemôže žiť bez lásky. Človek ostáva sám sebe nepochopiteľnou bytosťou a jeho životu chýba zmysel, ak sa nestretne s láskou, ak ju nezakúsi a ak si ju určitým spôsobom neosvojí; ak nemá na nej živú účasť.“⁹

Rodiny predstavujú rôznorodú jednotu osôb. Muž, žena a deti majú rozličné povahy a svoje silné i slabé stránky. Vyrovnávacím elementom a spojivom je láska, ktorá chce dobro pre druhých. Nesmieme odvrátiť pozornosť a nechať sa rozptyľovať svetom, telom a diablom. Práve naopak, ak chceme zostať slobodní a pripravení milovať svoje rodiny a slúžiť im, musíme odvážne bojovať proti týmto trom nepriateľom.

Vo svojom *Apoštolskom liste rodinám* sa svätý Ján Pavol II. zamýšľa nad Kristom na svadobnej hostine v Káne Galilejskej. Presnejšie nad tým, ako Pán odpovedal na potreby novomanželov. Keď mu Panna Mária oznámila: „Nemajú vína“ (*Jn 2, 3*), Kristus reagoval mimoriadne veľkoryso. A rovnako veľkoryso reaguje aj na potreby dnešných rodín, ktoré sa snažia žiť podľa svojho poslania a brániť domácu cirkev pred jej nepriateľmi. Poľský pápež nás ďalej povzbudzuje: „*Nemajte strach z nebezpečenstiev! Božie sily sú oveľa mocnejšie ako vaše ťažkosti! (...) Manželia a rodiny, pamätajte*

.....

⁸ Matka Tereza, *No Greater Love* (San Francisco: New World Library, 1997), s. 101.

⁹ Pápež Ján Pavol II., Encyklika *Redemptor hominis* (4. marca 1979), č. 10.

si, za akú cenu ste boli ,kúpení!“ (porov. 1 Kor 6, 20).¹⁰ Ak by sme skutočne vnímali svoju hodnotu pred Bohom, boli by sme menej náchylní k hriechu a zlu a väčšmi by sme sa pred nimi chránili.

Apoštolský list rodinám spomína aj dve protipólne civilizácie: *civilizáciu lásky* a *civilizáciu smrti*. Pápež Ján Pavol II. zdôrazňuje radosť z civilizácie lásky v rámci rodiny a varuje pred jej nepriateľom: „*Protikladom civilizácie lásky* je určite takzvaná ‚voľná láska‘. (...) Prijatť každý prípad citového podnetu ako ‚pravý‘ v mene prebudenej ‚voľnej‘ lásky znamená v skutočnosti urobiť človeka otrokom ľudských pudov, ktoré svätý Tomáš nazýva ‚vášňami duše‘. ‚Voľná láska‘ využíva ľudské slabosti, ktorým pomocou zvädzania a priazne verejnej mienky dodáva istý ‚rámec‘ vznešenosti.“¹¹ Je to jasná výzva k bdelosti, čnosti a odvahe.

V našej kultúre smrti a nevery, s jej hypersexualizáciou a hyperegocentrickosťou, vzniká naliehavá potreba, aby rodiny vo svojom vnútri pestovali civilizáciu lásky. Už v roku 1981 to uznal pápež Ján Pavol II., keď vo *Familiaris consortio* napísal: „V terajšej historickej chvíli, keď rodinu napádajú početné sily, ktoré sa ju usilujú rozvrátiť alebo aspoň pokriviť, Cirkev si uvedomuje, že dobro spoločnosti i jej vlastné dobro je tesne zviazané s dobrom rodiny. Preto pociťuje veľmi živo a naliehavo svoje poslanie hlásať všetkým Boží plán o manželstve a rodine.“¹² Boh nás povoláva, aby sme boli obrancami, darcami života, záchrancami rodiny a vyzbrojuje nás na misiu. Je naozaj obdivuhodné, keď si len uvedomíme, aký vzácny poklad nám Boh zveril.

.....
¹⁰ Pápež Ján Pavol II., *Apoštolský list rodinám*, č. 18. s dôrazom na originál.

¹¹ Ibid., č. 14, 15, s dôrazom na originál.

¹² Pápež Ján Pavol II., *Familiaris consortio*, č. 3.

Démoni vedia, že Kristus nám pri krste vtláčil znak kríža a takto si na nás nárokuje a vedia aj to, že v nás prebýva Duch Svätý. Nijaký zlý duch sa nás nemôže domáhať, pokiaľ ho k sebe zámerne nepozveme. Žiaľ, niektorí ľudia nevedomky otvárajú dvere démonom, aby vstúpili do ich domácej cirkvi. Či už chradne, prežíva alebo prosperuje, každá rodina je povolaná k ostrážitosti pred skutočným nepriateľom, ktorý „obchádza ako revúci lev a hľadá, koho by zožral“ (1 Pt 5, 8). Láska si vyžaduje chrániť svojich milovaných. Démoni útočia na rodinu, pretože má nesmierny význam v Božom pláne spásy. „Diabol nás nepotrebuje vlastniť. Otrávi nás jedom nenávisťi, opustenosti, závisťi a neresti. Ak prestaneme byť čo i len na chvíľu ostrážití, využije to na zničenie našich životov, rodín a spoločenstiev,“ píše pápež František.¹³

Keď svätý Pavol napomína Korinťanov, zdôrazňuje, aby boli odvážni: „Bďte, buďte pevní vo viere, vzmúžte sa, buďte statoční! Nech sa všetko medzi vami deje v láske“ (1 Kor 16, 13 – 14). Vstúpiť do sviatostného manželstva, mať deti podľa Božieho plánu a vychovávať ich vo viere – to si vyžaduje odvážnych mužov a ženy. Nedávno som si to naplno uvedomila, keď som sledovala nášho nedočkavého najmladšieho syna a jeho milú nevestu, ako si vymieňajú manželské sľuby pred oltárom nášho farského kostola. Modlila som sa za nich, aby boli statoční vo svojom svedectve o Kristovi, statoční tvárou tvár nepriateľom rodiny. Vyprosovala som im, aby si v centre manželského života udržali Boha a tak dosiahli cieľ manželstva, ktorým je večná spása oboch duší.

Po viac ako štyridsiatich rokoch manželstva a rodičovstva rozumiem realite duchovných útokov zameraných na zničenie nedoceneniteľnej krásy rodinnej lásky. Viem, aké dôležité je pevne

.....
¹³ Pápež František, *Rebuking the Devil* (Washington, D. C.: United States Conference of Catholic Bishops, 2019), s. 9.

stát v Kristovi proti ohnivým šípom diabla. Pápež František nazýva diabla „porazeným“ a prízvukuje: „Nezabúdajte na to!“ Ja zas volám diabla tyranom a tyranov vždy vyženiem z domu. Nad svojou rodinou vzývam meno Ježiša Krista a jeho predrahou krv.

Umenie milovať rodinu a slúžiť jej si vyžaduje statočnosť, pretože pravá láska nás núti obetovať všetko pre milovaných. Rodinný život si nárokuje úplné sebadarovanie, ktoré je odmenené objavením radosti, akú inde nenájdeme. Tvoje *áno* rodine súhlasne podčiarkuje *áno* Svätej rodiny. Ich *áno* Otcovi odhaľuje úplné odovzdanie sa dobrodružstvu lásky, aj keď im táto láska neskôr prebodne srdcia. Aj tvoje *áno* vo svojej hĺbke a intenzite ukazuje mieru tvojho odovzdania sa Bohu.

Zamysli sa nad tým, ako málo rodín si dnes berie za vzor Svätú rodinu. Ak Boh povolá tvoju rodinu do života a vybaví ju milosťou, robí to dozaista preto, lebo vie, že jedného dňa môže dosiahnuť úroveň Svätej rodiny. Pretvorí tvoju rodinu podľa svojej vôle, aby jej zaistil večnú spásu. V Písme môžeme zreteľne vidieť, ako diabol od samého začiatku prenasledoval Svätú rodinu: Jozef chcel prepustiť Máriu, kým Boh nezakročil a nezjavil sa mu vo sne prostredníctvom anjela (pozri *Mt* 1, 19 – 22); Herodes dal vyvraždiť všetkých chlapcov do dvoch rokov v snahe zabiť malého Ježiša (pozri *Mt* 2, 16 – 18).

Počas úvodnej svätej omše *Biskupskej synody o rodine* v roku 2015 pápež František povedal:

„Dnes v istom zmysle prežívame rovnakú skúsenosť ako Adam – veľkú moc sprevádzanú veľkou samotou a zraniteľnosťou, a rodina je toho ikonou. Ubúda vážnosti pri budovaní pevných vzťahov, bohatých na lásku – v zdraví i v chorobe, v bohatstve i v chudobe, v šťastí i v nešťastí. Trvalej, vernej, svedomitej, stálej a plodnej láske sa dostáva stále viac výsmechu a hľadá sa na ňu ako na niečo

staromódne. Zdalo by sa, že pokrokovejšie spoločnosti sú tie, ktoré majú najnižšie percento pôrodnosti a najvyššie percento potratov, rozvodov, samovrážd a znečisťovania životného a sociálneho prostredia.“¹⁴

Táto bolestná pravda nám ukazuje realitu hriechu a zla. Cirkev sa tak veľmi zaujíma o budúcnosť rodiny, že zvolala biskupskú synodu, aby zvážila spôsoby, ako dokáže napomôcť poslaniu rodiny vo svete. Naša túžba po rodine je taká silná, že „aj dnešný človek, ktorý často tento plán zosmiešňuje, zostáva priťahovaný a fascinovaný každou autentickou láskou, každou pevnou láskou, každou plodnou láskou, každou láskou, ktorá je verná a trvalá. Vidíme ho, ako ide za chvíľkovými láskami, no sníva o autentickej láske; ženie sa za telesnými rozkošami, no túži po úplnom darovaní sa.“¹⁵

Rodina pretrvá podľa Božej vôle, ale Boh nás vyzýva, aby sme ju už dnes uprednostňovali, chránili a podporovali.

Kristovo víťazstvo

Vítazný duchovný bojovník si musí osvojiť identitu ukrižovaného a víťazného (vzkrieseného) Krista. Spiritualita katolíckeho bojovníka je premena v Kristovi. Ak v nás prúdi Kristov život, dokážeme nielen obstáť v duchovnom boji, ale aj zvíťaziť nad našou hriešnou povahou a démonickými útokmi. Viera nás učí, že diabol je síce porazený Ježišom Kristom, ale vo svete stále vedie

.....

¹⁴ Homília pápeža Františka, Otváracia svätá omša 14. riadneho generálneho zhromaždenia Synody biskupov, 5. októbra 2015.

¹⁵ Ibid.

vojnu. Keď spolupracujeme s Božou prozreteľnosťou a vzdorujeme hriechu a zlu, máme účasť na Kristovom víťazstve.

Svätý Ján Zlatoušty napísal krásnu úvahu o Kristovom víťazstve:

„Moc je v твоjich rukách,“ hovorí Kristus. A preto, bez ohľadu na to, aké veľké sú tvoje slabosti, stále si môžeš byť istý, že si dostatočne silný do boja. Máš takého veľkého Pána, ktorý pre teba dokáže urobiť všetko potrebné, a to s úplnou ľahkosťou. Boh ťa môže vyslobodiť z nebezpečenstva, ktorému čelíš, veď jeho nesmierna moc a nevýslovná sláva nemajú konca a nepoznajú obmedzenia. Azda nevidíš, ako ťa, svojho šampióna, pomazal a vložil v teba dôveru?“¹⁶

Sväté písmo je mocnou zbraňou a mečom Ducha (pozri *Ef 6, 17*). Rozjímajme nad pasážami z Písma, ktoré hovoria o Božom víťazstve nad hriechom a zlom. V modlitbe venujme čas aj tomu, aby sme si ich hlbšie vstúpili do srdca, a keď sa nás diabol pokúsi zastrašiť, budeme mať istotu v biblických pravdách. Vždy, keď diabol zaútočí, modlime sa tieto úryvky zo Svätého písma (aj nahlas) ako litánie víťazstva nad padlými anjelmi:

Boh rozmliaždi satana pod našimi nohami (*Rim 16, 19 – 20*); zachráni bohabojného a zbaví ho zlého (*Sir 33, 1*); nepriatelia Pána zahynú (*Ž 92, 10*); Boh bude za nás bojovať (*Dt 3, 22*); on nás zachráni (*Dt 20, 3 – 4*); Boh nás ochráni od zlého (*1 Sol 5, 3*); Boh je naša ochrana a záštita (*Ž 119, 114*); Pán nás bude chrániť od všetkého zlého (*Ž 121, 7*); Pán sa vysmeje hriešnikom (*Ž 37, 13*); Boh nám vždy dáva víťazstvo v Kristovi (*2 Sol 2, 14*); Boh je ako bojovník (*Iz 42, 13*); Boh nespí

.....

¹⁶ Citované v *Know Your Commander* od Paula Thigpena, vložené v *Spiritual Warfare Bible* (Charlotte, NC: Saint Benedict Press, 2017).

(Ž 121, 4); prestiera nám stôl pred očami našich protivníkov (Ž 23, 5); Boh je naša pevnosť a naše útočisko (Ž 91, 2; Ž 94, 22); bude kraľovať na veky vekov (Zjv 11, 15); vyslobodí nás zo všetkého zla (2 Tim 4, 18); jeho meno je pevnou vežou (Prís 18, 10); Boh rozoženie svojich nepriateľov (Zjv 11, 17; Zjv 19, 6 – 7); uprostred teba je Pán, tvoj Boh, spásonosný hrdina (Sof 3, 17).¹⁷

Boh by od teba nikdy nechcel, aby si „šiel sám“ alebo aby si bez pomoci znášal pritažkú váhu ľudských a diabolských skúšok a nemohol sa o neho oprieť. Exorcisti učia, že aj samotná démonická posadnutosť môže byť školou svätosti. Ako? Proces oslobodenia od zlých duchov si vyžaduje obrátenie srdca, čo si zase žiada úplné prijatie Boha a evanjelia. Boh ti prostredníctvom duchovného boja môže pomôcť nanovo usporiadať hierarchiu hodnôt a následne ťa (alebo tvojich blízkych) oslobodiť.

V Novom zákone je život kresťana definovaný ako *boj*:

Kresťanský život je: boj (2 Kor 10, 4); zápas (Fil 1, 30; Kol 1, 29; Hebr 10, 32; Hebr 12, 4); znovu boj (1 Tim 1, 18); závod alebo agónia (1 Kor 9, 24); krotenie samého seba (1 Kor 9, 27); schopnosť umŕtvovať skutky tela (Rim 8, 13); konflikt medzi dobrom a zlom (Jn 5, 29; Rim 7, 21); svetlom a tmou (Lk 11, 34 – 36; Jn 3, 19); pravdou a lžou (Jn 8, 44); životom a smrťou (Rim 6, 13; 23).

„V tomto konflikte nie sme len divákmi, sprostredkovateľmi, ale predovšetkým účastníkmi. A ak chceme prežiť, musíme byť závislí od Kristovej moci.“¹⁸

.....

¹⁷ Tematický index v *Spiritual Warfare Bible*.

¹⁸ Vivian Boland, O.P., *Spiritual Warfare: Fighting the Good Fight*, Deeper Christianity (Londýn: Catholic Truth Society, 2007), s. 5.

Stratégia: nebojácna viera, vyhýbanie sa hriechu a zlu

„Viera je spôsobom poznania. Čím viac vieme o Kristovi, o jeho absolútnej vláde nad celým vesmírom, o jeho víťazstve nad hriechom a smrťou na kríži a o jeho bezpodmienečnej láske ku každému človeku, tým máme väčšiu vieru. A práve táto viera nám dáva silu s očakávaním sa modliť aj v chorobe a slabostiach.“¹⁹ S vierou nepodľahneme nepriateľovi; nebudeme obeť, ale víťazi.

Teraz je čas, aby sme s odvahou vyhánali hriech z našich rodín a urobili z našich domov bezpečné miesta bez démonov. Svätá Katarína Sienská nás učí: „Skús byť odvážnejší. Vyžeň tmú a šír vôkol seba svetlo. Nehľad' na svoje slabosti, ale skôr sa sústreď na to, že v ukrižovanom Kristovi dokážeš všetko.“²⁰

Svätá Katarína sa narodila v Taliansku v roku 1347 počas vypuknutia pandémie čiernej smrti. Bola v poradí dvadsiatym piatym dieťaťom štyridsaťročnej matky. Aké to asi muselo byť vyrastať s dvadsiatimi štyrmi súrodencami?

Nemusíme sa nejako osobitne zameriavať na fakt, aké náročné muselo byť pre Katarínu žiť v období čiernej smrti, lebo sami v súčasnosti prežívame hrôzy pandémie vírusu COVID-19. Rovnako ako tá naša, aj doba svätej Kataríny sa zmárala v nepokoji, strachu a smrti. Katarína však vo svojom živote brilantne preukázala statočnosť v boji proti démonom a podarilo sa jej nad nimi zvíťaziť. Božia prozreteľnosť láskavo vyzdvihuje svätcov, aby

.....
¹⁹ Mary Healyová, *Healing: Bringing the Gift of God's Mercy to the World* (Huntington, IN: Our Sunday Visitor, 2015), s. 89.

²⁰ Svätá Katarína Sienská, *Letters*, citované v knihe *A Little Daily Wisdom* od Carmen Acevedo Butcherovej (Brewster, MA: Paraclete Press, 2008), s. 1014, Kindle.